

ПРОЕКТЪТ Е ПОЛУЧИЛ ФИНАНСИРАНЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И
МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

ОБЩЕСТВЕНО МНЕНИЕ ЗА БЕДНОСТТА И СОЦИАЛНОТО ИЗКЛЮЧВАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Ноември 2010

Резюме на резултатите

1000 Sofia, Bulgaria
54 Iskar Street, 2nd floor
tel./fax: |359 2| 983 60 56
tel./fax: |359 2| 986 90 75
www.aresearch.org
headoffice@aresearch.org

20 Fr. Joliot-Curie Str., Fl. 12, office 1218, 1040 Sofia, Bulgaria
Tel.: +359 2 490 09 39; 816 43 29; 0878 646 197
e-mail: office@microstat-analytics.com
www.microstat-analytics.com

Изследването е проведено от КОНСОРЦИУМ „АЛФА РИСЪРЧ-МАЙКРОСТАТ АНАЛИТИКС“ по поръчка на Министерство на труда и социалната политика. Изследването е част от Проект „Изпълнение на ангажиментите на Република България по организацията и провеждането на Европейската година на борбата с бедността и социалното изключване - 2010“. За целите на анализа е проведено национално представително проучване, което обхваща 1500 пълнолетни българи в цялата страна. Изследването е проведено по метода на преки стандартизирани интервюта по домовете на анкетираните лица. Използвана е стратифицирана случайна извадка. Сравненията със страните членки на ЕС са правени на база на изследването Евробарометър „Бедност и социално изключване“ 2010.

1. Обществени представи за това що е бедност

Спонтанните асоциации показват, че в съзнанието на българите бедността се отличава с твърде концентрирани образи. 46% от всички посочени отговори свързват бедността с липсата на работа, доходи и храна. Крайните форми като „клошари“, „просяци“, „хора, които бъркат по кофите“, „мизерия“ не надвишават 14% от посочените мнения. Обществените представи за бедността показват защо тя се нарежда толкова напред сред останалите обществени проблеми. Бедността в България не се свързва с крайна форма на мизерия, а с равнище на живот, характерно за голяма част от българите.

2. Как се определят българите по оста „бедни-богати“?

Мнозинството от българите имат склонност да възприемат твърде песимистично собствения си статус и се позиционират в долната част на скалата. 59% се определят като бедни (1-4), 32% се оставят в средните позиции (5-6) и едва 8% са склонни да се позиционират в горната част (7-10), в групата на богатите. България е в дъното на класацията по този показател и е една от четирите страни, в които възприемащите се като бедни са многократно повече от възприемащите се като богати. Останалите страни с подобни самооценки са Унгария, Португалия и Полша. При 12 други страни (предимно старите страни членки) отчетливо повече хора се позиционират в горната част на скалата (такива са Холандия, където 52% се възприемат като богати, Финландия – 41%, Швеция 39%, Белгия – 35%, Дания 34% и др.). 11 страни имат абсолютно симетрична структура и при тях делът на хората, които се възприемат като бедни и тези, които се възприемат като богати са почти равни (такива са Франция, Естония, Гърция, Литва и др.).

Освен сравненията с ЕС, друг фактор, който води до прекалено ниски самооценки на българите е слабото познаване на реалната доходна ситуация у нас. Така например, въпреки, че разполагат с по-висок от средния за страната доход, близо една трета от интервюираните (28%) са склонни да класифицират своето домакинство като бедно.

3. Разпространението на бедността

Възприемайки себе си и страната като бедни, българите са склонни да мислят бедността не само като проблем на специфични социални групи, но и като широкомащабен обществен феномен. Така например, докато в ЕС само 21% смятат, че бедните хора в тяхната страна надвишават една трета от населението, на това мнение у

нас са общо 86% - 41% посочват, че бедните са между една и две трети, 45% дори са на мнение, че бедните са над две трети.

Оценките за разпространението на бедността се влияят както от индивидуалния статус и позиция, така и от населеното място и непосредствената среда и обкръжение на интервюираното лице. Колкото по-разпространена в дадена общност е бедността, толкова по-видима е тя, респективно по-висока е склонността да се генерализира върху цялото общество.

Най-склонни да възприемат бедността като силно разпространена са хората, които живеят в населени места с висока концентрация на бедни домакинства – в малките градове и селата. Обратно, хората, които живеят в по-големи урбанизирани центрове, където и бедните са по-малко, бедността е по-слабо видима и респективно оценките за обхвата и са по-ограничени. Най-умерени са мненията в София, където хора са с по-висок доход, имат по-високи оценки за собствените си позиции и поради това дават по-умерени предположение за разпространението на бедността.

Една трета от интервюираните смятат, че почти всички около тях са бедни. Това мнение се споделя най-силно сред хората с ниско образование, безработните, пенсионерите (43%-47%). Интересното е, че около една пета дори и от хората с високо образование, заемащи ръководни позиции също са на мнение, че бедността е широко разпространена около тях. Сред хората с ниска квалификация, дълготрайно безработните, живеещи в малките градове и селата делът на хората, които посочват, че почти всички около тях са бедни достига 55-57%

4. Причини за бедността

При анализ на общественото мнение за причините за бедността в България широката общественост поставя силни акценти върху външни за индивида причини (липса на работа, несправедливо ниско заплащане, липса на справедливост в обществото, беден произход, здравословни причини на лицето или семейството). Тази склонност, причините да се търсят в средата, а не в индивида, е дори засилена сред по-бедните и нискостатусни групи. В същото време факторите за намиране на работа и по-високо заплащане като ниското образование, или липсата на мотивация и желание за работа са посочвани доста по-рядко, предимно от по-високодоходни дясно ориентирани прослойки.

5. Абсолютно срещу релативистично разбиране за бедността

Изследването много ясно показва, че бедността се мисли не само в абсолютни категории – липса на работа, ниски доходи, слаба покупателна способност, но и сравнително, през призмата на съпоставката с други хора, нации и държави. 51% от анкетирания са склонни да мислят, че един човек остава еднакво беден, независимо как се променя благосъстоянието на останалите. 46% от българите обаче са на мнение, че ако другите хора или групи забогатяват, бедността на един човек се увеличава, дори и да не е настъпила промяна в доходите му. Така, сравнението което отделният българин прави с другите – напр. с равнището на доходи в страните членки на ЕС, равнището на доходи в големите градове в страната, луксозното потребление и жилища и пр., затвърждава представата му за мащабите на бедността в страната. Този аспект на проблема показва и още нещо – в ситуация на икономически трансформации, когато

увеличението на доходите и материалното благосъстояние не е равномерно във всички групи, можем да очакваме допълнително нарастване на напрежението и чувствителността към този проблем сред най-ниско статусните групи, тъй като възприятието на социалната диференциация е силно свързано с въпроса за социалната справедливост.

6. Бедност и социално изключване – социални феномени с общи корени, но от различен порядък

За разлика от бедността, социалното изключване се възприема като явление със сравнително по-малък обхват. За значителна част от българите то не е и така ясно и разбираемо, както бедността. Представите за размерите на социалното изключване очертават малко по-благоприятна картина, от тази на възприятията на бедността. Повече от половината българи са на мнение, че социално изключените хора в България не надвишават една трета. Като социално изключени са склонни да представят себе си 37%.

Общото между социалното изключване и бедността от гледна точка на общественото мнение е неучастието на пазара на труда. Различното обаче е силният акцент върху здравословното и ментално състояние на индивида, върху възможността му пълноценно и равнопоставено да участва в социалния живот. Ето защо, освен хората без работа и образование, широката общественост е склонна да постави сред социално изключените хронично болните, хората със здравословни проблеми, пристрастените към алкохол и наркотици, хората с психически проблеми.

7. Обществени очаквания за ролята на държавата в борбата с бедността

Според огромното мнозинство от българите (78%) държавата трябва да помага на бедните хора като им дава възможности да повишат квалификацията си, или като им съдейства да си намерят работа и само в крайни случаи да им дава преки материални/парични помощи и суми за издръжка.

Отново с безпрецедентно висока обществена подкрепа (91%) се ползва мнението, че преодоляването на бедността и социалното изключване е от обществена полза. На обратната позиция, че подпомагането на бедните е скъпо струващо и безсмислено начинание, са едва 7% от интервюираните.